Чыла эллаСе пролетарий-шамыч, ушныза!

Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий

Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

Адрес: Йошкар-Ола, Совет пӧрт „Ямде лий" редакций.

Кугу Октябрьский социалистический революцийын XXI идалыкшым Москваште пайремлымаш.

Снимкыште: партий ден правительствын руководительышт (шола гыч пурлашке): **И. В. Сталин, К. Е. Ворошилов, Л. М. Каганович, В. М. Молотов, М. И. Калинин, А. И. Микоян** демонстрант-шамычым саламлат. **Союзфото.**

РЕДАКЦИЙЫН КАҢАШЫЖЕ

Сеҥымашнам умбакыжат пеҥгыдемдена

Чыла школлаште Ленинско-Сталинский комсомолын чапле юбилейже вашеш сайын да отлично тунемаш верч, сознательный дисциплине верч социалистический соревнованийым шарыме ыле. Тиде кугу пашам Великий Октябрьский революцийын 21-ше идалыкше вашешат вияҥдыме ыле. Шуко школ ден пионерский отряд-шамыч комсомолын юбилейже да Октябрь пайрем вашеш сай результатым ончыктеныт. Пионер ден школьник-шамыч сайрак тунемаш тӱҥалыныт.

Теве Шӱргымбал тӱҥалтыш школышто тунемше-шамыч (Роҥго р-н) Ефремов Вася, Макарова Анна, Иванов Алеша, Савинов Ваня (1-ше класс), Загайнов Семен, Козырева Ольга, Никитина Анна (4-ше класс) 1-ше чырыкыште отлично тунемыныт. Нунын дисциплинышт сай. Мемнан республикыштына тыгай отличник-пионер ден школьник-шамычым ятыр ончыкташ лиеш.

Кызыт посна школлаште пионерский отряд ден звена-шамыч, пионер ден школьник-шамыч, — ында комсомолын юбилейже эртен, Октябрь пайремат эртен кайыш, садлан соревноватлыде тунемашат ныжат огыл,—манын шонат. Тыгай шонымаш йоҥылыш. Мемнан задачына: ВЛКСМ-ын юбилейже вашеш, Октябрь пайрем вашеш ыштыме сеҥымашнам умбакыжат пеҥгыдемдаш. Кокымшо чырыкыштат отличнын тунемшаш верч, сознательный дисциплине верч тунемше ден тунемше, парт ден парт, школ ден школ, адак звена ден звена, отряд ден отряд коклаште соревнованийым кумдан шарыман. Кӧ посредственно тунемеш гын, хорошо отметкым налаш, сайын тунемеш гын, отлично тунемаш тыршыже. Тунеммаште плохо отметке ик пионерынат, ик школьникынат ынже лий, манын тыршыман.

Комсомолын 20-шо идалыкше лӱмеш Родина-авалан подаркым ямдылымаш умбакыжат виян кайшаш. Отлично да сайын тунеммаш—тиде мемнэн Родиналан эн шерге подарке лиеш.

Ленинско-Сталинский комсомолын юбилейже лӱмеш ВЛКСМ Обком сайын да отлично тунемшаш верч соревнованийыште ончыклекше пионерский отряд ден школлан йошкар знамям пуаш пунчалын ыле. Млаҥна ВЛКСМ Обкомын учредитлыме йошкар знамяжым налшаш верч виян кучедалман.

Йоча-шамыч, айста социалистический соревнованийым эше кумдан шарена! Айста эше сайын да отлично тунемаш тӱҥалына!

БОГДАНОВ ПРИМЕРНЫЙ

Богданов Северьян Куприан пелэ кыдалаш школын 5-ше классыштыже эн примерныйлан шотлалтеш. Тунемаш кече кодыде коштеш. Мӧҥгӧ пумо пашам сайын шукта. Шеҥгелан кодшылан полша. Примерный улмыжлан да сай тунеммыжлан пырдыж газет редакторлан сайлышна.

Пахтыбаев И.

МУТЕМ ШУКТЫШЫМ

Мый Кужмарий пелэ кыдалаш школын 4-ше классыштыже тунемам. Октябрь пайремым сай отметке дене гына вашлияш мутым пуэнам ыле. Мутым шуктенам. Чыла предмет денат хорошо отметкым налым. Чыла чырыкыштат сай да отлично оценке дене тунемаш тӱҥалам.

Пионер Григорьев Евгений.

Звенига район.

Значокан лийыч

Исменца пелэ кыдалаш школышто тунемше-шамыч ГСО значоклан 56 еҥ, ПВХО значоклан 50 ен нормым сдатленыт. Кызыт БГТО ден ГТО значок-шамычлан нормым сдатлат.

Чыла тунемше-шамыч кум оборонный значокан лийшаш верч кучедалыт.

Л. Морозов.

7-ше классыште тунемше. Звенига район.

Общественный пашам сайын ыштат

Кужмарий пелэ кыдалаш школын (Роҥго район) 7-ше классыште тунемше-шамыч Демаков Миша ден Рябинина Анна колхозлаште общественный пашам сайын ыштат. Демаков Миша „Юледӱр" колхозышто „Стахановец" пырдыж газетын редакторжо. Пырдыж газет кӱрылтде лектеш. Моло пашаштат эре полша.

Рябинина Анна колхоз пеленсе красный уголокым вуйлата. Пашам уло кумылжо дене ышта. Кас еда красный уголокыш колхозник, колхозница-шамыч сылне мутан журналым, газетым лудаш шукын погынат.

Загайнов Вачий, Игнатьев Павел.

„Юледӱр" колхоз, Кужмарий ял совет.

Гидрогеологический кружок почылто

Туныктышо Мамаев Василий Михайлович школыштына гидрогеологический кружокым почо. Кружокышто шогышо тунемше-шамычым Василий Михайлович сай пашаж дене куандара.

Кружок член-шамыч кызыт Мустай ял совет мланде гоч йоген кайше эҥер-шамычым, адак ерым тунемыт. Верым сайын палашлан нуно географический картым ышташ тӱҥалыт. **Паймаков Коля.**

Шернур район, Мустай пелэ кыдалаш школ.

Пионерыш пурышт

Пӧт'ял пелэ кыдалаш школын 3-шо классыштыже 19 тунемше улыт. Шукерте огыл 15 тунемшышт пионерыш пурышт.

Степанова Анастасий.

Кукнур кыдалаш школын 2-шо „А" классыште отлично да сайын тунемше-шамыч.

Фото Е. П. Конаковын.

Егоров Ивук молан начар тунемеш

Аз'ял пелэ кыдалаш школын VII-ше классыштыже тунемше Егоров Ивук эн начарын тунемеш.

Молан тудо начарын тунемеш?

Урок тӱҥалмеш нигунамат шып ок кошт. Йоча-шамычым кыра, шортара. Шукыж годым урокыш вараш кодын толеш. Кызыт марте ятыр тунемме кечым коден.

Урок годымат шып ок шинче, моло тунемше-шамычлан туныктышын ойлымыжым колышташ мешая. Садлан тудо начарын тунемеш.

Егоров Ивук! Дисциплинетым саемдаш кӱлеш. Тыге начарын тунемаш тӱҥалат гын, ик классеш кок ийлан кодат.

Смирнов А.

Морко район.

Китайский армийын боецше-шамыч фронтышко продуктым ныгтаят.

РЕСПУБЛИКАНЕЦ-ШАМЫЧ СЕҤЕН, ОНЧЫК КАЯТ

Сегере энгер воктене (Восточный фронт) республиканский войска шукерте огыл республиканец-шамыч деч сеҥен налме позицийыште мятежник-шамычын контратакыштым чактарен, ончыко каен. Шуко еҥым пленыш да военный материалым поген налме. Республиканец-шамыч пытартыш кечылаште 800 утла еҥ-шамычым пленыш налыныт.

Эбро энгер секторышто мятежник-шамыч Вента де Компесинес районышто пеш виян атакым ыштеныт. Нуно кок кӱкшакам сеҥен налыныт улмаш. Но республиканец-шамыч контратакым сеҥымаш дене ыштен, нуным кӱкшака гыч поктен колтеныт.

Республиканский войска Леванта фронтын Нулес зонаште наступленийым ыштен.

8-ше народно-революционный армийын кугу сеҥымашыже

8-ше народно-революционный армийын частьше-шамыч ден партизан-шамыч Утайшань районышто (Шаньси провинцийын северо-восточный ужаш) ик японский колоннылан пеш кугу энгекым ыштен.

Китайский войска 151 японский салтакым пленыш налын да 6 полевой орудийым, 30 пулеметым, 300 винтовкым да 100 имньым поген налын. Японец-шамыч коклаште колышо ден сусыргышо пеш шуко лийын.

Турецкий республикын президентше колен

10 ноябрьыште Турецкий республикын президентше—Кемаль Ататюрк колен.

Кемаль Ататюрк шке нацийжын пашажлан преданный улшо кугу государственный деятель лийын.

1923 ий 29 октябрьыште Турций республиклан увертаралтын. Тудын первой президентшылан Кемаль Ататюрк сайлалтын. Тиде постышто тудо колымешкыже шоген.

Тудо Турецкий республик ден СССР коклаште келшен илымашым ыштымаште чот полшен.

Исмет Иненю—Турецкий республикын президентше

11 ноябрьыште великий национальный собраний (парламент) Турецкий республикын президентше постышко первой республиканский правительствын ожнысо премьерже Исмет Иненюм ик йӱк дене сайлен.

Исмет Иненю—У Турцийын пеш кугу деятельже.

Югославийсе илыш

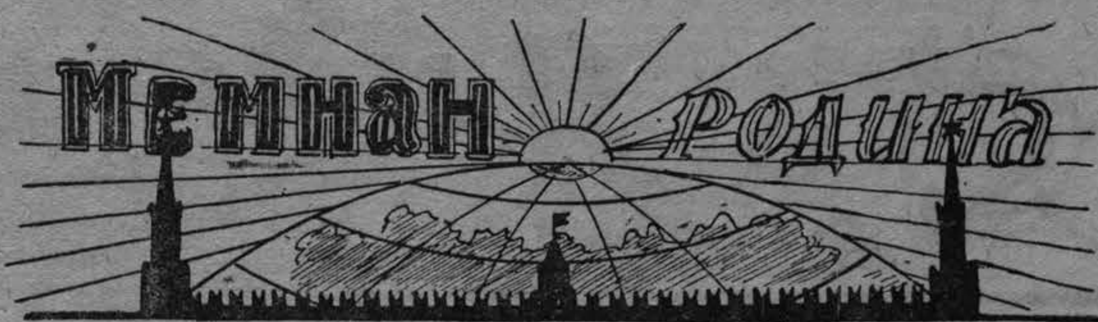
Югославий эл колымаш дене Европышто кокымшо верым налеш. Йоча-шамычын колымашышт 15 процентыш шуэш.

Медицинский обслуживанийым пеш начар шындыме. Югославийыште улыжат 5.700 врач велэ. Тыжечын 900 врач-шамыч ялыште.

Больницылаште чылаже 27 тӱжем койко уло.

Китайский боец-шамыч—засадыште.

И. Д. Папанин йолташ ростовский пионер-шамыч дек унала толеш

Ростов-на-Донушто школьник-шамыч Совет Ушем герой Иван Дмитриевич Папанин деч письмам налыныт. Тудо Кисловодскышто канымек, кок кечылан Ростовыш пурем да сай тунемшаш верч социалистический соревнованийыште сеҥыше—46 №-ан школысо йоча-шамыч дене лиям,—манын увертарен.

Тиде чапле вашлиймашлан школ виян ямдылалтеш.

(„Пионерская правда").

У ий пӧлӧк

Москвасе елочный украшений фабрик йоча-шамычлан у ий пӧлӧкым ямдыла. Нунын кокла гыч эн интересныйже—йылгыжше модыш-шамыч. Кӧрган яндау шарик-шамычыш чиям оптымо, тушкак йылгыжыктыше вещества-шамыч—стронций, барий да молат пурат.

Изи фонарь, шар, пӱгыльмӧ, дирижабль, парашют да виноград орланге-шамычым пычкемыш комнатыште шогышо елкым тӱрлӧ тӱсан тул дене волгалтарат.

Ниве модыш-шамыч электрический лампе-шамыч дене ыштыме гирляндымат вашталтен кертыт. Сорта-шамычат огыт кӱл, вет нуно пожарым ыштен кертыт.

М. Д.

Южышто 32 часат 08 минут

Самырык советский аэронавт-шамычын пеш чаплын чоҥештымышт

12 ноябрьыште самырык воздухоплаватель-шамыч — комсомолец Голышев ден Невернов 600 кубический метр об'еман „СССР-ВР-53" аэростат дене кужо жап чоҥештымашым мучашке пеш сайын шуктеныт. Голышев ден Невернов йолташ-шамыч южышто 32 часат 08 минут лийыныт да Оренбург область, Бугурусланский район Ново-Городецкий села лишан пеш сайын волен шинчыныт.

Воздухоплаватель Голышев ден Невернов йолташ-шамыч шкеныштын чаплын чоҥештымышт дене тиде категорийын аэростат дене кужо жап чоҥештымаште улшо международный рекордым 2 часат 28 минутлан эртен каеныт.

ЭПРОНОВЕЦ-ШАМЫЧЫН ЧАПЛЕ ПАШАШТ

1920 ий, февраль тылзе. Йошкар Армийын чот ишымыж дене ошо да интервент-шамыч Шем теҥгыз дек чакненыт. Нуно шкеденышт пырля киндым, шӧртньым да машиным шупшыктеныт, Советский Российын торговый пароходшым, военный суда-шамычшым нангаеныт.

Французский миноносец госпитальян, кугу „Петр Великий" суднам буксирыш налын да теҥгыз покшеке нангаен. Корнышто „Петр Великий" мин ӱмбак верештын да сер деч 6 миль тораште вӱдыш пурен каен. Тудо тӱнямбал сар деч изишак ончыч Английыште ыштыме улмаш. Кужытшо 116 метр.

Тудын деч вара ятыр ий эртен. „Петр Великий" мондалтын. Но ик гана Краснознаменный Эпронын одесский отряд начальник В. И. Сухомлинов ала кузе случайне „Петр Великийын" пурен каймыж нерген пален налын.

1938 ийыште суднам кӱзыктымаште паша шолаш тӱҥалын.

Ягыр тылзе жап водолаз-шамыч нелэ условийыштат пашам чот ыштеныт. Корабль 22—23 метр келгытыште киен.

1938 ийын 6 октябрьыште „Петр Великийым" кӱзыктеныт да куакш верыш нангаеныт. Тудым вӱд пундаш гыч лукташлан 26 понтон (Эпронын практикыштыже вигунам лийдымаш) кӱлын.

8-ше ноябрьлан корабльым ачаленыт да Одесса олаш нынгаеныт.

Москва оласе Академический кугу театр.

Фото И. Тувинын.

„Спартак"—футбол дене СССР чемпион

Футбол дене СССР чемпион лӱмым налашлан 26 команде-мастер-шамыч розыгрышым эртарышт. Розыгрышыште первой верыш Москвасе орденан „Спартак" команде лектын. Тудо 50 очком налын кертшаш гыч 39 очком налын. „Спартак" тений СССР кубокымат налын.

Пикин-Риф

Шыже тӱҥалын. Кечат ырыктымым чарна. Кече деч посна сайжак огыл. Эх, ӱмыреш шошо жап лиеш ыле гын, могай сай ыле!

Ученый-шамыч вес семын шонат: эре шошо лиеш ыле гын, айдемыланат, растенийланат, животный-шамычланат пеш йӧсӧ лиеш ыле,—маныт.

Тихий океаныште Пикин-Риф лӱман остров уло, тушто эре шошо: кеҥежым 17 градус, телым 15 градус шокшо.

Но тиде островышто сайжак огыл.

Телым мемнан чыла растений-шамыч канат, вара шошым у вий дене кушкаш тӱҥалыт. Пикин-Риф островышто вес семын. Эре шокшо, кече волгыдат шуко уло, садлан растенийлан канаш жап уке. Тудланак тиде островышто калык таза огытыл. Оҥышт аҥысыр, кӱкшытыштат изи.

Калыклан, растенийлан да животный-шамычлан вияҥашыш ийгот жап вашталтмаш чот кӱлеш.

Ийгечым виктараш тунемына гын, ме калыклан, растенийлан да животныйшамычлан тӱрлӧ верлаште тӱрлӧ климатым ышташ тӱҥалына. Тунам вара верласе производство ден транспортланат келшыше климат лиеш.

А. Горобова.

Мемнан творчествына

В. Рожкин

Эн первой салютым тылат пуэна

Кузе май эрдене
Модеш кече йол,
Чыла йыр чоканым
Вўчкен шымата;
Тугак йӧршын Кремль гыч
Шўмбел Сталин вождь
Мемнам шокшыж дене
Ласкан ырыкта.

Тый, Сталин, тўняште
Эн мудрый айдем,
Мильон верч тыршалше
Шўмбел ачана.
Садлан меже таче
Моткоч йывыртен,
Эн первой салютым
Тылат пуэна!

Мемнан ден эн чапле,
Эн волгыдо школ,
Кеч телым, кеч шошым
Модеш кече йол.
Мемнан уло чапле
Театр, стадион,
Музей, площадке,
Кино, патефон.

Кеҥежым пеш чапле
Лиеш лагерна,
Курорт, санаторий—
Мемнан сай тангна.
Чыла тидым Сталин
Пуэн мемналан,
Садлан меже таум
Тудлан ыштена!

Меат лийына
Инженер, лейтенант.
Палот, композитор,
Танкист, капитан.
Садлан ме отлично
Тунем толына,
Садлан ме
Герой деч герой кушкына.

Тый, Сталин, тўняште
Эн мудрый айдем,
Мильон верч тыршалше
Шўмбел ачана.
Садлан меже таче
Моткоч йывыртен
Эн первой салютым
Тылат пуэна!

Ноябрь, 1938 ий. Йошкар-Ола

Октябрь тул дене пеледше элна

Октябрь тул дене пеледше элнаже
Сталинский эпохеш сылнештын кушкеш.
Кўшкӧ нӧлталтше мемнан кумылнаже
Советский элнан у пашаж ден шолеш.

Октябрь тул дене пеледше элнаже
Миллион вий дене тушманым сеҥен.
Пеледыш аршаш гай элнан вет
шемерже
Пашаште сеҥымашым ыштен да ышта.

Октябрь тул дене пеледше элнаже
Мочоло геройым мемнан ден куштен!
Вождь Сталин лўм дене Советский
айдеме
Пеш шуко тўнямбал рекордым шынден.

Октябрь тул дене пеледше элнаже
Героине-влакын вийыштым ончен.
„Родина" самолетын тале экипажше
Тўнямбалне ўдрамаш рекордым шынден.

Березин Клиш.

Тунем, шольым, тыят

Эрдене кидешет сумкатым кучен,
Ошкылат, школыш воштыл куанен.
Шкендын йолташет ден ваш пийылден,
Шогалын вик ончык салютым пуэт.

Кертат тунемаш, тый чулым улат:
Кечым кодыдегеч школыш коштат.
Отличник лўметым от волто нимат,
Сеҥен кает ончык кеч мо пашаштат.

Школышто кызыт ОСО кружокым
вуйлатет,
Шкендын йолташетлан моткочак
полшет.

А кастен толмеке аванам туныктет—
Каныш жапетым моштен эртарет.

Шольым, тунем чот, ит чарне нимат,
Каяш кугу школыш шого ямдылалт.
Чыла предмет ден „отлично" тунемаш,
Тырше кажне кечын—эреак мокталт.

Йӧратем, пагалем, шольым, мый тыйым,
„Отлично" тунемметлан мыят куанем.
Ача ден аванат ончен йывыртат,
„Эргына кертеш"—малдалын вўчкалтат.

А. Иванов.

Шыже

Кеҥеж пагыт эртен кайыш,
Чылт вашталтын пўртўсшат,
Ончал йыр-ваш, керек нурыш,
Погалт налын шурныжат.

Яндар огыл кава помыш—
Авырналтын йўр пыл ден,
А мардежше лўшка тутыш
Мотор шыжым пеш вўчкен.
Колхоз ялже вет улаҥын,
Чапле шурно шочмо ден.
Ачам мыйын куаналын,
Эре сайын тунеммем ден!

Васлий Миклай.

Кайышт родинам аралаш

„Шоик-шоик" шўшкалтен,
Вачай колтыш муралтен.
Тыгак кугун йывыртен,
Метрий нале кушталтен.

Пеледалтше родинам
Кайышт нуно аралаш.
Кызыт Метрий ден Вачай
Элнам чаплын аралат.

Иванов Н.

Ронго район, Руя-Сола пелэ кыдалаш школ.

Кугу-Коклала пелэ кыдалаш школысо (Шернур район) пионер отряд пашам сай ышта. Снимкыште: отряд советын составше.

Кушса, шольо-шамычем

Тул гай чевер галстукет,
Шольым, тыйын
шўйыштет.
Тыйын лўмет пионер—
Улат молылан пример.

Шўмыштетше Ленин мут,
Тудым тые шукто чот.
Сита тыйын вметат,
Лийже чапле
пашатат.

Шольым, изи большевик!
Ошкыл ончык, ошкыл вик!
Ленин—Сталин паша верч,
Шого, ит лўд тушман деч.

Кушса, шольо-шамычем
Саска семын, мый вучем,
Изадажым алмашташ,
Коммунизмым ышташ!

СЕРГЕЕВ ИЗИЛАН,

Т. Яш, БАССР.

Мод, йўштыл, кане

Киякым йырже
Ўшталын ерже
Умбак-умбак
кия шарлен.

Воктене олык,
Йоча-влак толыт,
Эрденсек модыт
юарлен.

Вола тыш лудо,
Сереш мӧр шудо
Кушкеш, мӧрат
кўлын пеш.

Лыдырген воштыр,
Кия шем шоптыр,
А снеге тыште
утымеш..
Ты тымык ерым—
Мотор, сай верым
Кажнат ончен
ок тем моктен.

Могае сае—
Мод, йўштыл, кане
Ты тымык
мотор ер воктен!

МИРОН ЧОЙН.

КУМ ПАТЫР-ШАМЫЧ

(Мучаш. Тўҥалтышыже 53 №-ышто)

—Тимофеев йолташ, тый тышак код, мончам ончен лек, мый коремыште кычал толам. Пеленет ик йоча кодеш,—тудо красноармеецак кўштыш. Володя ден Саҥюкым налын пасушко куржо.

Тимофеев ден Миша мончаш пурышт, чыла лукышто кычалын налыч. Уке!

— Уке! Мўндўркӧ каен ода ул. Тыштак улыда. А-ха, шого. Кўвар йўмалне ончымо огыл. Ончышаш!—Тимофеев кўвар оҥгам штык мучаш дене тарватыш да мучаш гыч руалтен савырале. Мишан шинчаже модеш велэ, ик лукымат ик верымат ончыде ок кодо, пўгырналтен кўвар йўмак ончале.

-- Чыла кўварым тугеже пужаш кўлеш,—Мишат вес оҥгам савырале. Ындыже айдемын пел капше койо, тудо кидшым шеҥгекыла ыштен ваче гоч лўен колтыш. Пылышлан „и-и-и" шергылте, мочам шикш темен, пылышыште лўймӧ йўк мўгыра.

Пуля яраш каен, лач омса вуйышто, регенче воктен рожым ыштен коден. Тимофеев ӧрын огыл, тигр гай вашке штыкым нарушительын оҥ дек намия.

— Шып лий, гад! Укегын карме семын пуштам, — красноармеец шыдын кычкыралын.

Нарушитель шып лийын, пуйто шўленат огыл.

— Кынел!—Тимофеев мане.

Маска гай шем чуриан айдеме йўк пуде кынел шогале. Эн первояк тудлан Миша логале, шинча ошыжым савырен сангга йўмач ончале. Вес красноармеец деч йоча-шамыч лўймӧ йўкым колын, куржын тольыч.

— Теве ужат, иктыже уло,—Тимофеев вуйым кумык сакен шогалше нарушительым ончыктыш.—Весыже кушто?—вара шыдын йодо.

Нарушитель вуйжо дене кўвар йўмак ончыктыш. Кўвар нӧлталалте, шўч дене шемемше айдем кынел шогале. Тудо командым вучыде шкеак лектын.

— Эх, те! фашистский элын пийже-шамыч! Мемнам ондалаш шонен улыда! Шкеак ондалалтын улыда! —йоча-шамыч мыскылат.

П. Клюкинын сўретше.

Ик арня гыч штаб начальник йоча-шамычым шкелекше ўжыктыш. Начальник нуным шыргыжалын вашлие:

— Шинчеда, йоча-шамыч: колызо-шамычет ик фашистский элын кугу шпионжо улыт. Тау, герой-шамыч, полшымыланда. Ме, тендам пионерский „Артек" лагерыш канаш колтена!

Куаныше йоча-шамыч Йошкарген кайышт.

Миша кынел шогале.

—Начальник йолташ, мылам ойлаш лиеш мо?—Миша йодо.

—Пожалуйста, пожалуйста, —начальник шыргыжале.

— Ме, совет йоча, пионер-шамыч улына, мемнан задачына—наукын тўҥжым умылен налаш. Чын, ме чылан отлично тунемына! Начальник йолташ, тендан пӧлӧкдам сулена. Ончыкыжат отлично тунемаш да Йошкар Армийлан Совет элнам аралаш полшаш тўҥалына!

А. Ярыгин.

Тачe СССР Калык артистка
А. А. Яблочкинан шочмыжлан 70 ий темын

ПЕЛ ЎМЫР—СЦЕНЫШТЕ

16 ноябрьыште млавем 70 ий темеш.

Мый Петербургышто шочынам. Ешем-шамыч кугезе кочам гыч тӱҥалын чыланат искусство пашаеҥ - шамыч лийыныт. Мыят изиэм годымак сцене нерген шонаш тӱҥалынам. Первояк творчество пашам вияндымаште ачам да тунамсе Малый театрын пале артисткаже Г. Н. Федотова туныктеныт.

6 ияшем годым первой гана сценыште выступатленам. Тунам Тифлисыште (кызыт Тбилиси) илен улына. Ачамым тушко русский драматический театрым да италийский оперым организоватлаш ӱжыктымӧ ыле.

8 ияш гыч мыйым закрытый учебный заведенийыш пуэныт. Училищыште тунеммем годымак Г. Н. Федотова шке декше ученицалан налын.

Школын сценыштыже первой гана выступатлымем эшеат шарнем. Тунам Пушкинын „Евгений Онегин" произведенийже гыч Татьянан рольжым модынам. Сайын модмемлан Гликерия Николаевна мыйым моктен.

Г. Н. Федотова дене шуко тунемаш логалын огыл. Мыйым ачам шке декше налын да туныктен.

Тиде ийлаште Малый театрым руш драматург А. Н. Островский вуйлатен.

Шошым тудо рвезе артист-шамычын усталыкыштым пален налын. Тунам мый А. Н. Островскийын „Гроза" пьесын 2 шо кыдежыште Катерина рольым да Грибоедовын „Горе от ума" пьесын 1-ше кыдежыштыже София рольым модынам. Тидын деч вара Александр Николаевич мыйым Малый театр пеленсе сценический школын шке классышкыже налаш ыштен. Мыйым тудо ик ий гыч Малый театрыш артисткалан налаш ямдылынеже ыле. Но кеҥежым Островский колен. Садланак тудын ученицаже лийын кертын омыл.

Тиде жапыште Москвасе „Корш" театр деч шкеныштын труппышко пураш ӱжмашым налынам. Тушко каяш келшышым. Тудо театрыштак мый кушкынам.

1888 ий 1 сентябрь гыч Малый театрын артисткаже лийынам, кызытат туштак улам.

Кугу Октябрьский Социалистический Революцийын первой кече гычшак мый уло вием, уло моштымем советский театрлан пуэнам.

Яра жапем пеш шагал. Мый кугу общественный пашам ыштем: Всероссийский Театральный обществын председательже улам. Яра жапем лийме годым йоча-шамыч дек кошташ пеш йӧратем.

Сценыште 50 ийым ыштыме жапыштем мый **Трудовой Красной знамени** орден дене, а 1937 ийыште **Ленин орден** дене награждалталтынам.

Тиде кугу награде млавем у вийым пуэн. Мый пытартыш кечем м а р т е шкенан родиналан пашам ышташ тӱҥалам.

А. А. Яблочкина,
СССР калык артистка.

ЙОЧА КИНО НЕРГЕН УВЕР

САМЫРЫК КОММУНАР-ШАМЫЧ

1871 ий. Шошо. Шуко кечым да йӱдым коммунар-шамыч Майо капка гоч Парижыш шеҥын пураш тӧчышӧ версалец-шамычын натискышт деч аралалт шогеныт. Версальский артиллерий кажне кечын баррикадым аралыше капкам йӧрыктен шуа. Коммунар-шамыч тудым угыч шогалтат. Нунын муро ӱжмашын да куатлын шергылтеш:

Шурга эл мучко канонада
Мемнан родной урем ӱмбач.
Но ме шогена баррикадыште
Шалатыдымаш пырдыжлак.
Шогат марийышт ден ватышт,
Пеш сур ава вoктен эргаш...
Ончык, вооруженный калык,
Коммунын законжо—сеҥаш!
Кугу, яндар корнат мемнан.
Ряд-влак мемнан вияш.
Йоча-влакат мемнан герой,
Старик-влакат герой!

Тиде боевой муро почеш старик-шамыч, самырык-шамыч, йоча-шамыч баррикадым ыштат. Нунын коклаште фильмын геройжо—изи барабанщик Жак Тибо. Тудо пленыш налме Пьер Шоде крестьян йочам Париж денысе баррикадыш вӱден конда.

Матрос Селестен йӱштӧ деч чытырыше Пьерлан шке „платокшым подаритла да тудым пукшаш кӱшта. Пьер ден Жак сай йолташ лийыт.

Йоча-шамыч версалец-шамыч деке пленыш верештыт. Пленыштак нунын дене пырля матрос Селестен. Йоча-шамыч суд ончыко шогалталтыт.

„Кыраш да полкыш барабанщиклан пуаш!"—тыгай приговор лектын.

Жак ден Пьер версалец-шамычын линейный полкышто барабанщик лийыныт.

Пычкемыш подвал гыч приговоритлыме матрос Селестеным луктыт. Матрос шке самырык йолташыштым пала. Тудо нунын ӱмбалне версальский формым да пеҥгыдыч чымыме у барабан-шамычым ужеш. Йоча-шамыч Селестенын ончалтыштыже коммунлан изменым ыштымыштым лудын раш умлат.

— Ме ынена ыште ыле... Шинча вӱдшым нелшыла Жак пелешта.

— Шовыч!—офицер кычкыра.

Сержант ӧрмалген—матросын шинчажым кылдаш шовычшо уке улмаш. Тудын ончалтышыже Селестенын Пьерлан пӧлӧклен пумо платокышкыжо возеш.

— А ну-ка, пуя тышке!—Пьерын шӱжӧ гыч шыдын шовычым рудышыла сержант кычкыра. Селестен шке шовычшым пала. Тудо воштылеш, Сержантын кидше гыч шовычым шупшын налеш, тудым мӧҥгӧш Пьерлан кудалта.

— Чеверын, изи йолташ-шамыч!—кычкыра тудо. Залп. Пуля-шамыч дене коммунар йӧралтеш.

Открытый бойышто Майо капкам налаш ӱшаным йомдармеке, версалец-шамыч коммунар-шамыч ӱмбаке йӱдым йыштак нападатлаш решитленыт.

Изи барабанщик-шамычат йӱд походышко ямдылалтыныт: барабан чот йоҥгалтше, манын коваштым коштеныт.

Мемнан палыме Майо капка. Йӱк деч посна версалец-шамыч каят. Нуно пушеҥге шеҥгеке шылын, лапка верла воктен нушкыт. Эше ырт жап гын коммунар-шамыч чылан кыралтын сеҥалтыт, Майо капка версалец-шамычын кидышташ лиеш...

Кенета писын барабан кырымаш шыпыште пӱчкын шергылтеш.

— Оружий деке, коммунар-шамыч! Оружий деке!—Жак ден Пьер кычкырен-кычкырен барабаным кырат.

Коммунар-шамыч нуным колыныт, ураган гай тул дене лӱдын шаланыше версалец - шамычым вашлийыт. Йӱд атакым шалатыме. Версалец-шамыч чакнат. Версалец-шамычын нелын ранитлыме Жак йолташыжым Пьер баррикадыш наҥгая. Майо капка аралымаш тугак кая.

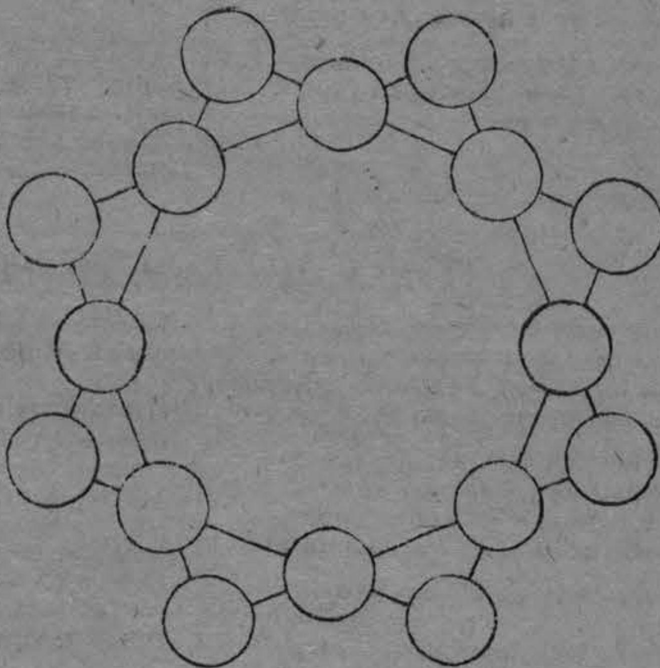
„Заговор барабанщиков" фильм „Союздетфильм" студийыште ыштен пытаралтын. Лишыл кечылаште тудым экраныште ончыкташ тӱҥалыт.

Самырык коммунар-шамыч: Жак Тибо рольым Аркадий Искандаров, Пьер Шоде рольым Костя Тыртов, Селестен Леру рольым С. Бобров модыт.

Головоломка

Ныл вич ыршияш, ныл кум ыршияш, ныл кок ыршияш да ныл ик ыршияш оксам налза.

Нуным тиде фигурысо онго-шамычыш тыге оптыза: кажне радамысе ныл онгыласе оксан суммыжо 11 ырший лийже.

Логогриф-шамыч

Шахматный фигур
Мый улам.
Но „р"-ым „л" дене
Вашталтет,
Кугу ола мый лиям.

* * *

Арам огыл
Тый мыйым йӧратет:
Кеҥежым
Тамле емыжым пукшем.
Вот „л"-ым „б" дене
Вашталтет,
Мый тыйым
Йӧршын шалатем.

Й. Федотов.

Тушто-шамыч

1. Парня вуй гай велэ, пӧрт коч кудалташ ок лий.

2. Кадыр пиштыш лум ок шич.

Петров Николай,
Тошто-Тор'ял кыдалаш школ.

* * *

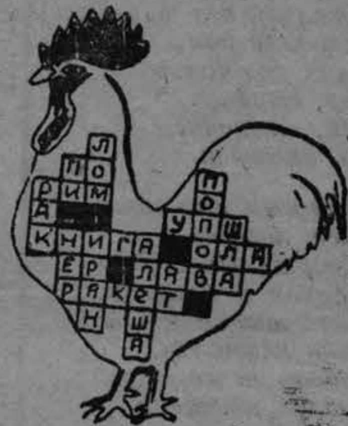
Нимогай йӱштӧ
Ок лӱдыктӧ мыйым.
Мый илем чылт тӱнӧ,
Да ашнем шылтен тыйым.

Ответ

Кроссворд

(16 октябрьысе № ым ончо)

Мут-шамыч тыгай улыт:

Ответым Архипов Ф. ден Борисов А. (Йошкар-Ола) чын колтеныт.

22 октябрьысе задаче шамычын ответышт

АНАГРАММЕ - ШАМЫЧ

1. Кеҥеж—эҥеж. 2. Кыша—ашык.

ТУШТО. Утконос.

МЕТАГРАММЕ-ШАМЫЧ.

1. Ака—Ока. 2 Маке—раке.—лаке.

Отв. редактор—
И. М. МУЗУРОВ.

Упол. Марлита № А—921. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-ше типографийже.